

Hitit Mimarisinde Émakzi(ia)-, Émazki(ia)-, Émakkizzi(ia)- Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme

Nursel Aslantürk* 

Araştırma Makalesi

* Sorumlu Yazar,
Doç. Dr., Çankırı Karatekin
Üniversitesi, İnsan ve Toplum
Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü
Çankırı/TÜRKİYE
n.aslanturk3@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1470-2727

Geliş: 6 Mart 2024
Kabul: 4 Temmuz 2024
Yayın: 10 Ağustos 2024

Bu çalışma ön inceleme sürecinde
ve yayımlanmadan önce
iThenticate ile taranmıştır.

ÖZ

Arkeolojik kazılarda şimdiye kadar gün yüzüne çıkartılmış olan Hitit çiviyazılı tabletlerde Hitit mimarisinde kullanılan ve Sumerce determinatif/belirteç işareti “É” bina, yapı, ev (ile ilgili) vs.” anlamına gelen çok sayıda yapı adına rastlanmaktadır. Makalemizin konusunu oluşturan ve şimdiye kadar Hitit araştırmacıları tarafından yeterince üzerinde durulmamış olan makziia-yapısı eldeki bilgiler doğrultusunda, ayrıntıları ile bu makalede ele alınmaktadır. Metin grupları içinde belirgin bir çoğunluğu olan ve Hitit inanç sistemi içerisinde önemli bir yeri bulunan bayram töreni metinlerinin yanı sıra ritüellerin icra edilmesi esnasında da adı geçen yapının kullanılması; makziia-’nın kutsal bir yapı olduğunu göstermektedir. Bu çalışmamızda, yapının adının geçtiği Hitit çiviyazılı metinlerin transliterasyon, çevirileri ve filolojik değerlendirmeleri yapılarak; yapının adının kökeni, kendisine ait bir damı, kapısı ve penceresi olduğu, ayrıca Hitit krallarının burada kült gereği temizlenme eylemini gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. Bu yapının bir tapınak oluşumu olduğu, adının geçtiği Hitit çiviyazılı metinlerin incelenmesiyle Eski Hitit Döneminde kullanılmaya başlandığı, daha sonra ise Yeni Hitit /İmparatorluk Döneminde bu özelliğini koruduğu tarafımızdan belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hititler, Hitit dini, Hitit mimarisi, Émakzi(ia)-Émazki(ia)-Émakkizzi(ia)-, Hattiler

An Evaluation On Émakzi(ia)-, Émazki(ia)-, Émakkizzi(ia)- Structure in Hittite Architecture

Research Article

* Responsible Author,
Assoc. Prof. Dr.,
Çankırı Karatekin University,
Faculty of Humanities and Social
Sciences, Department of History,
Çankırı, TÜRKİYE
n.aslanturk3@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1470-2727

Received: 6 March 2024
Accepted: 4 July 2024
Published: 10 August 2024

This paper was checked for
plagiarism using iThenticate
during the preview process and
before publication.

Copyright



This work is licensed under
Creative Commons Attribution
4.0 (CC BY-NC 4.0)
International License



ABSTRACT

In the Hittite cuneiform tablets unearthed so far with the archaeological excavations, many structures' name has found which were used in Hittite architecture and with the Sumerian determinative sign “É” which means building, structure, house (related to) etc’. The makziia-structure which is the subject of our article and has not been sufficiently emphasized by the Hittite researchers until now, is discussed in detail under this article within the scope of the available information. The use of mentioned structure while the performance of rituals as well as in the festival ceremony texts which constitutes significant majority among the text groups and has an important place in the Hittite belief system, shows that the makziia- was a sacred structure; also, it is learned from the documents that ceremonies were held on the (flat) roof of the structure. In our study, by making transliterations, translations, and philological evaluations of the Hittite cuneiform texts in which the name of the structure is mentioned, it has been ascertained that the origin of the name of the structure; the fact that the structure had its own roof, door and window and that the Hittite kings carried out the act of cleansing here as per a cult. It has been determined by us that the mentioned structure was the formation of a temple and began to be used in the Old Hittite Period and preserved this characteristic later in the New Hittite/Imperial Period, by examining the Hittite cuneiform texts.

Keywords: Hittites, Hittites religion, Hittites Architecture, Émakzi(ia)-Émazki(ia)-Émakkizzi(ia)-, Hattians

Funding: The author has reported that this study received no financial support.

Conflicts of interest: The author declares that there are no potential conflicts of interest.

Peer Review: External, double-blind

Finansman: Herhangi fon veya maddi destek kullanılmamıştır.

Çıkar Çatışması: Herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Hakem Değerlendirmesi: Bağımsız, çift-kör hakemlik.

Atf - Cite: Aslantürk, N. Hitit Mimarisinde Émakzi(ia)-, Émazki(ia)-, Émakkizzi(ia)- Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme. *History Studies* 16, no. 3 (2024): 369-382.

Giriş

Anadolu'nun kadim uygarlıklarından Hititler'de din olgusunun önemli bir unsur olduğu; Hitit çiviyazılı metinlerde geçen çok sayıda tanrı adlarından, bayram törenlerinden, antlaşma metinlerinin tanık listelerinden, Yazılıkaya Açık hava tapınağındaki tanrı(ça) tasvirlerinden ve yontularından vs. çok açık bir şekilde anlaşılmaktadır¹. Politesit bir inanç sistemine sahip olan Hititler'de çok sayıda dini işlevsel yapıların mevcut olduğu da Hitit çiviyazılı metinlerden öğrenilmektedir. Bugüne kadar Hitit yerleşim yerlerinde yapılan arkeolojik kazılarda gün yüzüne çıkartılan mimari yapılardan Hitit tapınak mimarisi hakkında bilgi sahibi olunurken; diğer dinsel mimari yapıların işlevleri, ne amaçla kullanıldıkları hakkında arkeolojik ve çiviyazılı belgeler ne yazık ki yeterince bilgi vermemektedir. Bu çalışmamız Hitit çiviyazılı metinlerde geçen *makziia*-(makziya) yapısının mimari yapısı, özellikleri, işlevi ve konumu üzerine olacaktır:

1. Adının geçtiği Hitit çiviyazılı metinler²:

Sg.Gen.	<i>ma-a-ak-ki-iz-zi-ia-aš</i>	KBo 20.8 öy.? 8
	É <i>ma-ak-zi-aš</i>	KUB 34.71 I 6
	[É <i>ma-a</i>]k-zi-ia-aš	KBo 25.17 5; KUB 2.3 ay.IV 9
	[<i>ma-a</i>]k-zi-aš	KBo 13.227 öy.I 3
Sg.Lok.	É <i>ma-ak-zi-ia</i>	KUB 34.71 I 4; KBo 22.186 II 8; KBo 25.17 3
	[É <i>ma-a</i>]z-ki-ia	Bo 88 (KUB 57.76) I 2
Sg.Abl.	É <i>ma-a-ak-ki-zi-ia-az</i>	KBo 17.15 ay.19
	É <i>ma-az-ki-ia-az</i>	Bo 88 (KUB 57.76) I 11
[<i>ma-a-ak-ki-iz-zi-ia-aš</i>	
	<i>ma-a-[ak-ki-iz-...</i>	KBo 20.8 öy.? 10
	É <i>ma-ak-[zi-...]</i>	HHT 73 (Bo 5478) IV 5
	É <i>ma-ak-z[i-...]</i>	KBo 7.40 öy.? 8; KBo 25.80 5

Hitit çiviyazılı metinlerde yapının adı yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere; “É*makzi(ia)*-, É*makkizzi(ia)*-, É*mazki(ia)*”-; genellikle “ev ve yapı ifade eden terimler için kullanılan É” determinatifiyle birlikte geçmektedir. Metathesis (göçüşmeli); yani ses unsurlarının sıralanışındaki değişiklik³; bir sözcük olan *makzi(ia)*-’nın anlamı ne yazık ki tam olarak bilinmemektedir. Şimdiye kadar bulgularanan Hitit çiviyazılı metinlerden yapının adının logogramı henüz tespit edilememiştir. Kelimenin “-i” veya “-ia” gövdeli olduğu konusu da

¹ Hitit dini hk. bk. Yasemin Arıkan, “Hitit Dini Üzerine Bir İnceleme,”; *AÜ DTCF Dergisi* 365 C:38, S.1-2 (1998): 271-285; İlker Koç, *Hititler*. (ODTÜ Yayıncılık, Ankara 2006) 91-106.

² Itamar Singer, *The KILAM Festival. Part One*, StBoT 27. (Wiesbaden 1983) 114 dn. 78; CHD(l-m-n): 123; HED(m): 18-19; HEG(l-m): 99; MHH: 418.

³ Arzu Yıkılmaz, “Bir Göçüşme Örneği: çizgin-(<çizgin-) ve tézgin-(<tégzin),” *Journal of Turkish Language and Literature* 4/1, (2018): 345.

netlik kazanmamıştır. Birçok yapı ismi gibi ^Éhešta, ^Éhalentuua, ^Ékaškaštīpa vb. “makziia-”nın da yabancı kökenli olduğu düşünülmektedir⁴. Ancak yapının işlevi ile ilgili olarak; “Cellalı bir yapı; hešta ile bağlantılı kraliyet ailesinin kült törenlerinde giyindiği ve yıkandığı yer”⁵; “hešta ile bağlantılı”⁶; “ayinlerde kullanılan bir yapı”⁷; “kral çiftinin yıkandığı veya giyindiği bir yapı”⁸; gibi farklı görüşler mevcuttur.

makziia- yapısının mimari öğeleri ile ilgili bilgi veren metinler:

1.1. Damı ile İlgili Bilgi Veren Metinler:

Fırtına ritüeline (CTH 631) ait olan Eski Hitit dönemine tarihlendirilen metinden *makziia-* (makziya) yapısının “damı” olduğu ayrıca ritüeldeki seremoniye krali çiftin katıldığı öğrenilmektedir:

KBo 20.8 (114/d)⁹

öy?

6' LUGAL-uš MUNUS.LUGAL-aš-ša ša-ra-a t[i-en-zi

7' ar-ki-ú-ua-az LÚ.MEŠšā-aḫ-ta-r[i-le-eš

8' ma-a-ak-ki-iz-zi-ia-aš šu-uh-ḫi(-)

9' ar-ki-i-ú-az pa-ú-ua-a-an-zi m[e-mi-an-zi]¹⁰

10' LÚ.MEŠALAM.ZU, pa-ú-ua-a-an-zi te ma-a[-ak-ki-iz-zi-¹¹...

6' Kral ve kraliçe kal[karlar.

7' arkiu yapısından *šahtar*[ili adamları

8' *makkizziia* yapısının damına[(-)

9' arkiu yapısından gitmek için ...[

10' Soytarılar⁹ giderler. Ve ma[kkizzi-...

Metinde; *arkiu-* yapısı, *šahtarili-* adamları ve *makziia-* (makziya) yapısı birlikte geçmektedir. Metnin 8.satırından, *makziia-* (makziya) yapısının damına bir yönelmenin olduğunu öğrenmekteyiz.

⁴ EDHIL: 544; buna karşın HED(m): 19'da “Hatti kökenli olduğundan ziyade Hint-Avrupa kökenli olduğu” düşünülmektedir.

⁵ HED(m): 18-19.

⁶ CHD(l-m-n): 123.

⁷ Ünal, Hititçe-Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük: 331.

⁸ HEG(l-m): 99; EDHIL: 544; HHw: 97.

⁹ Erich Neu, Althethitische Ritualtexte in Umschrift. StBoT 25, (Wiesbaden 1980) 69; ayrıca bk. Volkert Haas, Geschichte der hethitischen Religion. HbOr I/15, (Köln 1994) 279 dn.208; Daisuke Yoshida, Untersuchungen zu den Sonnengottheiten bei den Hethitern Schwurgötterliste, helfende Gottheit, Feste. THeth 22, (Heidelberg 1996) 342 dn.59; Sedat Alp, Beiträge zur Erforschung des Hethitischen Tempels. (TTKY Ankara 1993) 347 dn.304; Albertine Hagenbuchner-Dresel, Massengaben bei hethitischen Backwaren. DBH 1, (Dresden 2002) 134; Yasemin Arıkan, “Hitit Çivi Yazılı Belgelerinde şuhḫa- “(Düz) Dam, Çati” ve Onun Dinsel ve Sosyal Hayattaki Yeri,” *ArAn* 6/1, (2003): 41; Alwin Kloekhorst, Accent in Hittite. StBoT 56, (Wiesbaden 2014) 279 dn.1042; James M. Burgin, Functional Differentiation in Hittite Festival Texts An Analysis of the Old Hittite Manuscripts of the KILAM Great Assembly. StBoT 65, (Wiesbaden 2019) 105, 109, 135.

¹⁰ Tamamlama için bk. CHD(l-m-n): 123; krş. Heinrich Otten, “Bemerkungen zum Hethitischen Wörterbuch V,” ZA 81, (1991): 113; Neu, Althethitische Ritualtexte, 69.

¹¹ Tamamlama için bk. Neu, Althethitische Ritualtexte, 69 dn.254; ayrıca krş. CHD(l-m-n): 123.

Yeni Hitit dönemine tarihlendirilen ve Fırtına ritüeline ait olan bir başka metinden de yine *makziia*-(makziya) yapısının *arkiu*- yapısı ile birlikte geçtiği ve yapının bir damı olduğu belirtilmektedir:

KBo 13.227 (203/g)¹²

öy.I

2 [a]r-ki-ú-az [...]

3 [ma-a]k-zi-aš š[u-uh-ḫi...]

4 [k]e-e LÚ.MEŠ ALAM.ZU₉

2 [a]rkiu yapısından [...]

3 [ma]kziia yapısının d[amina...]

4 [b]unu/ları soytarılar?

Yukarıda transliterasyon ve tercüme verilen metinlerden; *arkiu*- yapısından geçmeden *makziia*-(makziya) yapısının damına uğranmadığı anlaşılmaktadır. Her iki metin, bize; adı geçen yapının *arkiu*- yapısıyla bağlantılı olduğunu veya birbirlerine yakın olan iki yapının varlığını kanıtlamaktadır. Bunlara ek olarak metinlerin Fırtına ritüeline ait olması; adı geçen ritüelin gerçekleştirilmesi esnasında da iki ana yapının da kullanıldığını göstermektedir.

Burada hemen belirtmek gerekirse, Hititler’de damın kutsal bir yapı olduğunu, üzerinde bayram törenlerinin gerçekleştirildiğini veya ritüellerin icra edildiğini çiviyazılı metinlerden öğrenmekteyiz¹³. Ne yazık ki yukarıda transliterasyon ve tercüme verilen metinlerin kırık olmasından dolayı her ne kadar bilgi sahibi olamasak da *makziia*- (makziya) yapısının damında da birtakım ritüellerin gerçekleştirilmiş olduğunu düşünmekteyiz.

1.2. İç Odası ve Kapısı ile İlgili Bilgi Veren Metinler:

Eski Hitit dönemine tarihlendirilen ve KILAM bayramına (CTH 627) ait olan metinden *makziia*-(makziya) yapısının bir “iç odası” olduğu anlaşılmaktadır; ayrıca metnin ilerleyen satırlarında yapının kendine ait bir “kapısı” olduğu da açıkça belirtilmektedir:

KBo 25.17(145/q)¹⁴

öy.I:

1 [ḫa-an-te-ez-zi-i]a ši-i-ua-at¹⁵ ma-a-an[

2 [KUŠNÍG.BÀ]R-aš-tá ú-uš-ši-an-zi LUGA[L-uš

3 [Éma-a-a]k-zi-ia tu-un-na-ak-ki-i[š

4 [I-N]A Éḫi-iš-ti-i I-NA É.DINGIR^L[M

5 [Éma-a-a]k-zi-ia-aš a-aš-ki KASKAL-ši

6 []x ši-ú-na-aš GIŠzu-up-p[a-ri

¹² Arıkan, “Hitit Çivi Yazılı Belgelerinde šuhḫa- “(Düz) Dam, Çatı” 41; ayrıca bk. Alp, Beiträge, 342; Henning Marquardt, “Zur Wortsippe heth. *ušḫar*, Zweibel,” FsKoşak, (2007): 506 dn.19; Burgin, Functional Differentiation in, 137-138.

¹³ Arıkan, “Hitit Çivi Yazılı Belgelerinde šuhḫa- “(Düz) Dam, Çatı” 57.

¹⁴ Neu, Althethitische Ritualtexte, 49-50; Itamar Singer, The Hittite KILAM Festivals, Part Two. StBoT 28, (Wiesbaden 1984) 87; ayrıca bk. Haas, Geschichte der, 766 dn.56; Neu, Althethitische Ritualtexte, 50; CHD(l-m-n): 123; HED(m): 18.

¹⁵ Bk. Neu, Althethitische Ritualtexte, 50 dn.172.

7 [] NA⁴KIŠIB^{HIA} x [

8 []kán-zi [

1 [Birinci] gün. Eđer [

2 [perdeyi] çekerler. Kr[al

3 [ma]kziia yapısında iç od[a

4 [h]išta' da, tapınak[ta

5 yolda [ma]kziia yapısının kapısında/yol üstü makziia kapısında (makziia yapısının kapısının yolunda)

6 []x tanrının meşale[si-

7 [] Mühürler x [

8 []x/-erler. [

hešta- evinde gerçekleştirilen bir festival (CTH 675) fragmanı olan ve Yeni Hitit dönemine tarihlendirilen metinde krali çiftin makziia-(makziya) yapısının tunnakišnar'ında yani iç odasında üzerlerini giyindikleri; metnin 6.satırında ise yapının kapısı olduğu belirtilmektedir:

KUB 34.71(82/b+89/b)¹⁶

I

1 lu-uk-kat-ti-ma [

2 LUGAL-uš-kán TA Éhi-iš-t[i

3 GIŠhu-u-lu-ga-an-ni e-ša[

4 Éma-ak-zi-ia tu-un-[na-ak-ki-iš-ni ... uáššanzi]

5 Éhé-eš-ti UGU-aš x[

6 Éma-ak-zi-aš-ma-kán a-a[š-ki

7 LUGAL-uš ku-in ÉRIN^{MEŠ} NAP-TA-N[I-IM

1 Ertesi gün ise [

2 Kral hešta yapısın[dan

3 arabaya (huluganni'ye)¹⁷ otur[ur.

4 makziia yapısının iç oda[sında giydirirler.

5 hešta yapısının yukarisına(üstüne) x[

6 makzi yapısının ka[pı(sın)da

¹⁶ Thesaurus Linguarum Hethaeorum digitalis, hethiter.net/: TLHdig KUB 34.71.

¹⁷ "GIŠhuluganni" için bk. Ahmet Ünal, "Hitit Kenti Ankuwa'nın Tarihçesi ve Lokalizasyonu Hakkında," *Belleten* 45/2/180, (1981): 454; Richard H.Beal, *The Organisation of the Hittite Military*. THeth 20, (Heidelberg 1992) 185; Hatçe Baltacıoğlu, "Yazılı Kaynaklar ve Arkeolojik Veriler Işığında Hattuša ile Arinna Arasındaki Uzaklık," *ArAn* 7/2, (2004): 20.

7 askerlerin yemek zamanında kral[

Yine KI.LAM bayramına ait olan ve Yeni Hitit dönemine tarihlendirilen bir başka metinden, kırık olmasına rağmen, kralın *makziia*-(makziya) yapısının kapısından içeri girdiği ve daha sonra adı geçen tanrı ve tanrıçalar için içtiği¹⁸ seremoniye ise küçük lirin çalınıp; şarkıcıların şarkı söylemesiyle devam edildiği anlaşılmaktadır:

KUB 2.3(Bo 115)+KBo 56.77(787/u)¹⁹

ay.IV

9 LUGA[L-uš^Ém(a-a)]k-z[(i-*i*)]a-aš

10 a-aš-[ki t(i-*ia*-zi)]

11 2-e e-ku-z[(i^DTa-*h*)]a-an-ti-u

12 ^D[Ka-pa-r(i-*ia*-mu-u)]

13 [(GI)Š^DINANNA TUR (L^{U.M})EŠ^hal-li-*i*(a)]-ri-eš SİR^{RU}

9 Kra[l, m(a)]kz[(*ii*)]a (yapısının)

10 kapı[sında(n) g(irer.)]

11 iki kez içe[(r: Tağ)]antiu (ve)

12 [Tanrıça Kepar(i^{iamu})] (için)

13 [(Küçü)k lir (çalınır). (Şarkıcıla)]r şarkı söylerler.

1.3. Pencere Sistemi ile İlgili Bilgi Veren Metinler:

KI.LAM Bayramına ait olan ve Yeni Hitit dönemine tarihlendirilen metinde; adı geçen bayramda kral ve kraliçe tarafından yapıya uğranıldığı belirtilmektedir. Ayrıca söz konusu yapının bir pencere sistemi olduğu metinden öğrenilmektedir:

KBo 22.186 (879/z)²⁰

öy.II

8 LUGAL MUNUS.LUGAL^Ema-ak-zi-*ia*

9 pa-a-an-zi a-še-ša-ar

¹⁸ “D... eku-/aku-: Tanrı içmek” kavramı için bk. Nursel Aslantürk, “Hitit Belgelerinde Hurri Tanrıları ve Onların Kültleri”, (yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 2014) 25-26.

¹⁹ Singer, The Hittite KI.LAM Festivals, Part Two, 68; ayrıca bk. Frank Starke, Untersuchungen zur Stammbuilding des kelischrift-luwischen Nomens. StBoT 31, (Wiesbaden 1990) 401 ve dn.1446; Enrico Badali, Strumenti musicali, musici e musica nella celebrazione delle feste ittite. THeth 14/1, (Heidelberg 1991) 113; Haas, Geschichte der, 335 dn.174; 508 dn.144; 627 dn.54; Jörg Klinger, Untersuchungen zur Rekonstruktion des hattischen Kultsichicht. StBoT 37, (Wiesbaden 1996) 241-242; Daliah Bawanypeck, Die Rituale der Auguren. THeth 25, (Heidelberg 2005) 291.

²⁰ Detlev Groddek, Hethitische Texte in Transkription KBo 22. DBH 24, (Wiesbaden 2008) 174; ayrıca bk. Erich Neu, Ein althethitisches Gewitterritual. StBoT 12, (Wiesbaden 1970) 68 dn. 1, 71, 78; Neu, Althethitische Ritualtexte, 49 dn.170; Heinrich Otten, Ein hethitisches Festrival. StBoT 13, (Wiesbaden 1971a) 37; Heinrich Otten, Metarialien zum hethitischen Lexikon. StBoT 15, (Wiesbaden 1971b) 11; Singer, The KI.LAM Festival, Part One, 114 dn. 78; Haas, Geschichte der, 277 dn.190, s. 766 dn.55; Hagenbuchner-Dresel, Massengaben bei hethitischen, 89, 99; Aygül Süel, “Boğazköy Metinlerinde Geçen ^{LU}UBARU,” *Anadolu* 20, (1976-1977): 123-124.

10 Ú-UL e-ša

11 LÚ.MEŠÚ-BA-RÚ²¹ Ú-UL

12 ku-iš-ki e-ša

13 LÚ^{MEŠ}URU^{Ti}-iš-ša-ru-li-ia

14 GIŠ^{AB}HI.A-aš EGIR-an SİR^{RU}

8 Kral ve kraliçe *makziya* yapısına

9 giderler. (Büyük) oturum (için)

10 oturmaz.

11 misafirlerden? (/yabancılardan?)

12 hiç kimse oturmaz.

13 Tiššaruliialılar²²

14 pencerelerin arkasında şarkı/ilahi söylerler.

Metinde dikkat çeken bir başka nokta ise *makziya*- (makziya) yapısında (büyük) oturumun gerçekleştirilmesidir. Metinden “(Büyük) oturum”²³da krali çiftin oturmadıkları; ayakta durdukları; ayrıca misafirlerin (katılımcıların) de oturmadıkları öğrenilmektedir. Bu da adı geçen yapıda gerçekleştirilen törenin gereği olarak seremoninin ayakta yapıldığının göstergesi olduğunu düşündürmektedir.

1.4. Banyosu ile İlgili Bilgi Veren Metinler:

Hitit festival fragmanlarından olan ve Yeni Hitit dönemine tarihlendirilen metinde kralın; *mazkiya*-(mazkiya) yapısında yıkandığı; yani kültürel anlamda temizlendiği öğrenilmektedir:

KUB 57.76(Bo 88)(+)KBo 66.126(E 456)²⁴ (CTH 670)

I

1 []x ʿta-azʿ -x[

2 [Ém]a ʿ-azʿ -ki-ia a-ar-ri[

3 nu-uš-ši a-aš-šu-ma ta-az- ʿkánʿ [

4 []-iz-zi ap-pé-ez-zi-ia-aš[

5 GIŠ^{ZA}.LAM.GAR-aš a-ar-ri[

6 LUGAL-uš-za a-ni-ia-at-ta da-a-i[

²¹ Süel, “Boğazköy Metinlerinde” 123-124; Alp, Beiträge zur, 69 dn.75.

²² Hayri Ertem, Boğazköy Metinlerinde Geçen Coğrafya Adları Dizini. (Ankara 1973) 143; G.F. del Monte-Johannes Tischler, Die Orts- und Gewässernamen der hethitischen Texte. RGTC VI, (Wiesbaden 1978) 429.

²³ Alp, Beiträge zur, 69’da “ašešar- oturum” ile “büyük oturum” anlamına gelen “šalli ašešar”ın nesnel olarak aynı töreni ifade ettiğini söylemektedir.

²⁴ Transl. ve terc. için ayrıca bk. Singer, The KILAM Festival, Part One, 26 dn.13; CHD(l-m-n): 123; HED(m): 18 ve krş. Thesaurus Linguarum Hethaeorum digitalis, hethiter.net/: TLHdig KUB 57.76 (2021-12-31).

- 7 *ḫar-ga-uš* ^{KUŠ}E.SIR-*uš ki-iš-x*[
 8 *šar-ku-ez-zi ḫar-ḫu-in TÚG-a*[*n*
 9 *ḫar-ḫu-ḫa-ia* ^{TÚG}GÚ.É.A[
 10 *ḫa-aš-ši-iz-* ^rzi LUGAL ^r-*uš-ta* [
 11 ^É*ma-az-ki-ia-az ú-ez-z*[*i*
 12 *ta-aš-ša-an* ^{GIŠ}*ḫu-lu-ga-an-ni-ī*[*a*
 13 *e-ša* ^{LÚ}HÚB.BI 1-ŠU *ne-e*[-*a*

- 1-2 Kral *mazkiia* yapısında yıkanır.[
 3 Ve ona iyi ise (ona uygunsa), ve o [
 4 []-er/-ar. En sondaki(arkadaki) [
 5 çadırda yıkanır.[

- 6 Kral (krali) kıyafetlerini alır.[
 7 beyaz ayakkabıyı x[
 8 giyer. Kaba elbiseyi[i
 9 kaba pelerini, [
 10 giye ^r. Kral ^r sonra [
 11 *mazkiia* yapısından geli[r. (çıkır)
 12 Ve o *ḫuluganni'* d[e (arabada)
 13 oturur. Bir akrobat bir kez dön[er.

Metinde kralın *mazkiia*-(makziya) yapısında yıkanma, yani kültürel anlamda temizlenme, işleminden sonra gerekli tören kıyafetlerini giyindiği, yapıdan çıkıp arabaya bindiği ve daha sonra ise belirli ritüellerin gerçekleştirildiği anlatılmaktadır. Singer, 1983, s.26 dn.13'te metinde geçen krali kıyafetlerin daha çok KILAM festivalinde karşılaşılan türlerden olması nedeniyle; metnin KILAM bayramına ait olabileceğini ancak bunun için daha fazla emarenin olması gerektiğini ifade etmiştir. Ne yazık ki; metin içerik açısından değerlendirildiğinde KILAM bayram seremonisi ile çok fazla benzerlik göstermemektedir. Söz konusu metinde ayrıca önemli bir nokta ise yapının adının *mazkiia*-(mazkiya) şeklinde geçmesidir. Bu geçiş şekli bize yapının adının metathesis bir kelime olduğunu göstermektedir.

2. *ḫešta* Yapısıyla Bağlantılı Olduğunu Gösteren Metinler:

2.1.KBo 17.15 (254/b+2593/c) (CTH 645)²⁵

²⁵ Volkert Haas-Markus Wäfler, "Bemerkungen zu ^É*ḫalentu(wa)*", *UF* 8, 1976 s. 82-84; Neu, Althethitische Ritualtexte, 71-74; ayrıca bk. Frank Starke, Die Funktionen der dimensionalen Kasus und Adverbien im Althethitischen, *StBoT* 23, (Wiesbaden 1977) 31-32; Badalı, *Strumenti musicali*, 137; Haas, *Geschichte der*, 259 dn.57, 60, 271 dn. 148, 721 dn.101, 722 dn. 105; Yoshida, *Untersuchungen zu den Sonnengottheiten*, 94; Maciej Popko, "Althethitisch? Zu den Datierungsfragen in der Hethitologie," *Fs Košak*, (2007): 581; Giulia Torri, *Lelwani, Il culto una dea Ititai*. (Roma 1999) 15; Alice Mouton, "Anatomie animale: le festin carné des dieux d'après les textes hittites II / Les membres postérieurs et d'autres parties

öy.²⁶

18 [DUMU].É.GAL LUGAL-i pé-ra-an hu-ua-a-i na-aš ú-iz-zi DAM LÚGUDU₁₂-aš kat-t[(a ti-i ez-zi)]

19 [ma-a-an] ši-ua-az 8 ua-ak-šu-ur a-aš-zi LUGAL-uš-ša Éma-a-ak-zi-ia-az ú-iz-z[i

20 ^{GIŠ}hu-lu-ka-an-ni-ia e-ša LÚ.MEŠ ZI-IT-TI₄ LÚ.MEŠ HUB.BÍ²⁷ LÚ.MEŠ ALAN.[ZU₉]

21 LUGAL-i pí-ra-an hu-ia-an-zi a-ar-ka-mi gal-gal-tu-u-ri LUGAL-i²⁸[

22 pí-ra-an-na hu-ia-an-zi

23 LUGAL-uš Éhi-iš-ta-a i-ia-a[n-ni-ia

24 A-NA LÚGUDÚ ar-t[a

18 [Sar]ay görevlisi kralın önünde koşar. Ve o gelir. Merhemli rahibin eşi, aşağıdan gel[(lir.)]

19 Günden sekiz *uakšur* olursa (kalırsa), kral *makziia* yapısından gel[ir.

20 *hulukanni'* ye (arabada) oturur. Akrobatlar, ortaklar, soytarı[lar]

21 kralın önünde koşarlar. Lir ve zili (*galgalturi* müzik aleti) kralın [

22 önünde koşarlar.

23 Kral, *hešta'* ya yür[ür.

24 Merhemli rahip ayakta dur[ur.

Yeraltı tanrıları için yapılan festivale ait olan ve Eski Hitit dönemine tarihlendirilen metinde kralın günün belirli bir zamanında *makziia*-(makziya) yapısından çıkıp arabasına bindiği anlatılmaktadır. Daha sonra gerekli ritüellerin gerçekleştirilmesinden sonra kralın "*hešta-*" yapısına doğru yürüdüğü anlatılmaktadır.

Metinde geçen "*uakšur*" kelimesinin anlamı çok açık değildir. Zira "zaman için kullanılan bir ölçü birimi"²⁹ olan "*uakšur*" un burada günün belirli bir zamanını ifade ettiği açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Ritüellerde dikkatimizi çeken nokta kralın *makziia*-(makziya) yapısından çıktıktan sonra gerekli ritüellerin yapıldığı ve arkasından *hešta-* yapısına yöneldiği görülmektedir. *makziia*-(makziya) ile *hešta-*'nın birbirine yakın yapılar olduğu görülmektedir.

2.2.KBo 25.80(256/f)³⁰ (CTH 675)

hešta evinde gerçekleştirilen bir festival fragmanı olan ve Yeni Hitit dönemine tarihlendirilen bu metin ne yazık ki içerik açısından yeteri kadar bilgi vermemektedir. Ancak yapının yine "*hešta-*"yla bir bağlantısı olduğu üst satırlardan öğrenilmektedir. Söz konusu

anatomiques," *CollAn 4*, (2005): 146; Kloekhorst, *Accent in Hittite*, 327 dn. 1277; Ada Taggar-Cohen, *Hittite Priesthood*. THeth 26, (Heidelberg 2006) 272.

²⁶ HEG(l-m): 99 ve CHD(l-m-n): 123'te "Rs. (ay.)" olarak belirtilirken; metnin kopyasında ve Haas-Wäfler, "Bemerkungen zu Éhalentu(wa)" 82'de ise "Vs. (öy.) olarak belirtilmiştir.

²⁷ Okunuş için kr. Haas-Wäfler, "Bemerkungen zu Éhalentu(wa)" 82.

²⁸ Okunuş için kr. Ada Taggar-Cohen, *Hittite Priesthood*, 272.

²⁹ Haas-Wäfler, "Bemerkungen zu Éhalentu(wa)" 83 dn. 75; Annelies Kammenhuber, *Hippologica Hethitica*. (Wiesbaden 1961) 270-271.

³⁰ Singer, *The KI.LAM Festival, Part One*, 114 dn.78; Badali, *Strumenti musicali*, 226.

fragman; KBo 17.15 numaralı metinde geçen benzer kelimeler ve ritüel eylemleri yardımıyla, aşağıda verildiği üzere, rekonstre edilebilir:

x+1 ki-i]t-ta[

2 ki]-it-ta[

3 Éh]é-eš-ti-i pa-iz-z[i

4 kat-ta ti-i]-e-ez-zi [

5 LUGA]L³¹ Éma-ak-z[i-ia-az ú-ez-zi

6]-x-ia-aš pit-tal-ua-a[n

7 LÚ.MEŠHÚB.]BI LÚ.MEŠALAM.Z[U₉ LUGAL-i pí-ra-an hu-ia-an-zi

8 a-a]r-ga-mi gal-gal-tu-u[-ri LUGAL-i

9 pí-ra-]an hu-ia-an-[zi

x+1 ko]ya[r.

2 ko]yar.[

3 h]ešta'ya gide[r.

4 aşağıya geç[er. [

5 Kra]l makz[i]a yapısından gelir.

6]x pittalua'y[ı

7 Akrob]atlar ve soytarılar kralın önünde koşarlar.

8 Li]r ve zil[i (galgalturi müzik aleti) kralın

9 huzur]unda koşa[r]lar.

2.3.KBo 7.40 (2015/k) (CTH 675)

öy.?

1 x x[

2 hu-u-ma-a[n-

3 iš-gar-r[a

4 LUGAL-i pé-r[a-an

5 GIŠar-ga-m[i

6 LUGAL-i EGI[R

7 hu-ia-an-z[i

8 Éma-ak-zi[-ia(-)

³¹ Yapının adının geçtiği metinlerin içerikleri değerlendirilerek 5.satırın tamamlaması yapılmıştır.

9 *i-ia-an[-zi*

1 x x[

2 tüm[ü-

3 sıraya[(dizilirler)

4 Kralın önü[nde (huzurunda)

5 l[jir

6 Kralın arkasınd[an

7 koşarla[r.

8 *makzi[ia(-)* yapısında

9 yapar[lar.

hešta evinde gerçekleştirilen bir festival fragmanı olan ve Yeni Hitit dönemine tarihlendirilen bu metin; küçük bir fragman olmasından dolayı içerik açısından yeterince bilgi vermemektedir; yalnızca metinle ilgili önemli bulgu yapının adının *hešta*- evinde gerçekleştirilen bir ritüelde geçmiş olmasıdır.

Ayrıca yapının adı *Hanhana*'nın kültü üzerine (CTH 668) olan ve Eski Hitit dönemine tarihlendirilen HHT 73(Bo 5478): KUB 60.41(+KUB 54.50(+DBH46/2.157+HHT 73(+CHD 3.18 ay.IV³² 5.satırında da geçmektedir. Ancak metin içerik açısından ne yazık ki fazla bilgi vermemektedir.

Sonuç

Bu çalışmamızda *makziia*-(makziya)yapısının adının geçtiği Hitit çiviyazılı metinler bir araya getirilmiş olup transliterasyon, tercüme ve filolojik değerlendirmeleri yapılmıştır. Bunun sonucunda KBo 25.80(256/f) numaralı fragman; KBo 17.15(254/b+2593/c) numaralı metinde geçen benzer yapımlı kelimeler ve ritüel eylemleri yardımıyla tarafımızca rekonstre edilmiştir.

Yapının kapısı (KUB 2.3(Bo 115)+KBo 56.77(787/u); KBo 25.17(145/q)), penceresi (KBo 22.186 (879/z)), damı (KBo 20.8 (114/d); KBo 13.227 (203/g)) ve yolu olduğu; metinlerin içeriklerinden elde edilmektedir. Adı geçen yapının tüm bu mimari öğelere sahip olmasından dolayı *makziia*-(makziya)'nın müstakil-bağımsız bir yapı olduğunu düşünmekteyiz.

Buna ilaveten söz konusu yapının adının genellikle festival metinleri, tapınak ve kutlamalarla bağlantılı olarak geçmesi ve kralın yapıda kültüsel anlamda temizlenme eylemini gerçekleştirmesi *makziia*-(makziya)'nın kutsal bir yapı olduğu iç odasında ise krali çiftin üzerlerini giyinmeleri *makziia*-(makziya)'nın tek odadan oluşmadığı dolayısıyla bir tapınak yapısı ya da kompleksi olabileceği tarafımızdan düşünülmektedir.

Yapının adının geçtiği Fırtına ritüeli, KI.LAM Bayramı vb. Hitit çiviyazılı metinlerin Eski veya Yeni Hitit olarak tarihlendirilmesi *makziia*-(makziya)'nın Eski Hitit döneminden itibaren kullanıldığını ve Hitit imparatorluk döneminde de yapının vasfını ve özelliğini koruduğunu öngörmekteyiz.

³² Oğuz Soysal-İsmet Aykut, Unpublished Bo-Fragments in Transliteration IV (Bo 2689 - Bo 5660), 98. Bo 5478 (= HHT 73), CHDS 5, Chicago.

Çalışmamızda altı çizilmesi lüzumlu olan bir diğer konu ise; metinlerden *makziia-* (makziya)'nın Hitit tanrılar topluluğunda yer alan Hatti kökenli tanrı ve tanrıçalardan Taḫantitu ve Kapparijamu ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra KILAM bayramında yapının ziyaret edilmesinden dolayı; *makziia-*(makziya)'nın Hatti kökenli olduğunu, bir başka deyişle Hatti inanç sisteminden Hitit inanç sistemine geçtiğini düşünmekteyiz. Ayrıca yapının Hatti kültürüyle bağlantılı olması mimari üslup olarak da Hatti mimarisinin özelliklerini taşıyabileceği de göz ardı edilmemelidir.

Kral'ın *makziia-*(makziya) yapısından geldikten ve birtakım ritüelleri gerçekleştirdikten sonra *hešta-* yapısına yürüyor olması ya da *hešta-*'dan çıkıp yine birtakım ritüellerin gerçekleştirilmesinden sonra *makziia-*(makziya)'ya yürümesi ve de *arkui-* yapısının damına uğranmadan *makziia-*(makziya)'nın damına uğranmaması emarelerinden dolayı kutsal yapıların birbirine yakın ya da ilintili yerlerde olduğunu düşündürmektedir.

Kaynakça

- Alp, Sedat. Beiträge zur Erforschung des Hethitischen Tempels. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1993.
- Ankan, Yasemin. "Hitit Dini Üzerine Bir İnceleme", *AÜ DTCF Dergisi* 38, no.1-2 (1998): 271-285.
- Ankan, Yasemin. "Hitit Çivi Yazılı Belgelerinde *šuḫḫa-* "(Düz) Dam, Çatı" ve Onun Dinsel ve Sosyal Hayattaki Yeri." *ArAn* 6, no. 1, (2003): 11-57.
- Aslantürk, Nursel. "Hitit Belgelerinde Hurri Tanrıları ve Onların Kültürleri." Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2014.
- Baltacıoğlu, Hatçe. "Yazılı Kaynaklar ve Arkeolojik Veriler Işığında Hattuša ile Arinna Arasındaki Uzaklık." *ArAn* 7, no. 2, (2004): 13-47.
- Beal, Richard H. The Organisation of the Hittite Military. THeth 20, Heidelberg: 1992.
- Badali, Enrico. Strumenti musicali, musici e musica nella celebrazione delle feste ittite. THeth 14, Heidelberg: 1991.
- Burgin, James M. Functional Differentiation in Hittite Festival Texts An Analysis of the Old Hittite Manuscripts of the KILAM Great Assembly. StBoT 65, Wiesbaden: 2019.
- Taggar-Cohen, Ada. Hittite Priesthood. THeth 26, Heidelberg: 2006.
- Bawanypeck, Daliah. Die Rituale der Auguren. THeth 25, Heidelberg: 2005.
- Ertem, Hayri. Boğazköy Metinlerinde Geçen Coğrafya Adları Dizini. Ankara: 1973.
- Haas, Volkert. Geschichte der hethitischen Religion. HbOr I/15, Köln: 1994.
- Haas, Volkert-Wäfler, Markus. "Bemerkungen zu ^é *ḫalentu(wa)*." *UF* 8, (1976): 66-99.
- Hagenbuchner-Dresel, Albertine. Massengaben bei hethitischen Backwaren. DBH 1, Dresden: 2002.
- Kammenhuber, Annelies. Hippologica Hethitica. Wiesbaden: 1961.
- Klinger, Jörg. Untersuchungen zur Rekonstruktion der hattischen Kultschicht, StBoT 37, Wiesbaden: 1996.
- Kloekhorst, Alwin. Accent in Hittite: A Study in Plene Spelling, Consonant Gradation, Clitics, and Metrics. StBoT 56, Wiesbaden: 2014.
- Koç, İlker. Hititler. Ankara: ODTÜ Yayıncılık, 2006.
- Marquardt, Hennig. "Zur Wortsippe heth. *ušaḫar*, Zweibel." *Fs Košak*, (2007): 503-506.
- Monte G.F. del-Tischler Johannes. Die Orts- und Gewässernamen der hethitischen Texte. RGTC VI, Wiesbaden: 1978.
- Mouton Alice. "Anatomie animale : le festin carné des dieux d'après les textes hittites II / Les membres postérieurs et d'autres parties anatomiques." *CollAn* 4 (2005): 139-154.
- Neu, Erich. Ein althethitisches Gewitterritual. StBoT 12. Wiesbaden: 1970.
- Neu, Erich. Althethitische Ritualtexte in Umschrift. StBoT 25, Wiesbaden: 1980.
- Otten, Heinrich. Ein hethitisches Festrival. StBoT 13. Wiesbaden: 1971a.
- Otten, Heinrich. Metarialien zum hethitischen Lexikon. StBoT 15. Wiesbaden 1971b.
- Otten, Heinrich. "Bemerkungen zum Hethitischen Wörterbuch V." *ZA* 81 (1991): 108-119.

- Popko, Maciej. "Althethitisch? Zu den Datierungsfragen in der Hethitologie." *Fs. Kořak*, (2007): 575-581.
- Singer, Itamar. *The KILAM Festival, Part One*. StBoT 27. Wiesbaden: 1983.
- Singer, Itamar. *The Hittite KILAM Festivals, Part Two*. StBoT 28. Wiesbaden: 1984.
- Soysal, Oğuz.-Aykut, İsmet. *Unpublished Bo-Fragments in Transliteration IV (Bo 2689 - Bo 5660)*. CHDS 5, Chicago: 2023.
- Starke, F. *Die Funktionen der dimensionalen Kasus und Adverbien im Althethitischen*, StBoT 23. Wiesbaden: 1977.
- Starke, Frank. *Untersuchungen zur Stammbuilding des kelischrift-luwischen Nomens*. StBoT 31, Wiesbaden: 1990.
- Süel, Aygöl. "Boğazköy Metinlerinde Geçen ^{LÚ}UBARU." *Anadolu 20*, (1976-1977): 121-130.
- Torri, Giulia. *Lelwani. Il culto di una dea ittita*, Roma: 1999.
- Ünal, Ahmet. "Hitit Kenti Ankuwa'nın Tarihiçesi ve Lokalizasyonu Hakkında." *Belleten 45*, no.180 (1981): 433-455.
- Yıkılmaz, Arzu. "Bir Göçüşme Örneği: çizgin-(<çigzin-) ve tézgin-(<tégzin)." *Journal of Turkish Language and Literature 4*, no. 1 (2018): 344-350.
- Yoshida, Daisuke. *Untersuchungen zu den Sonnengottheiten bei den Hethitern Schwurgötterliste, helfende Gottheit, Feste*, THeth 22, Heidelberg: 1996.

İnternet Kaynakları:

- Thesaurus Linguarum Hethaeorum digitalis, hethiter.net/: TLHdig KUB 34.71.
- Thesaurus Linguarum Hethaeorum digitalis, hethiter.net/: TLHdig KUB 57.76 (2021-12-31).
- Thesaurus Linguarum Hethaeorum digitalis, hethiter.net/: TLHdig KUB 57.76 (2021-12-31).

Kısaltmalar:

- CHD: *The Hittite Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago* (1989-2019). Chicago.
- EDHIL: Kloekhorst, A. (2008). *Etymological Dictionary of the Hittite Inherited Lexicon*, Leiden.
- HED: Puhvel, J. (1984-2013). *Hittite Etymological Dictionary 1-9*, Berlin.
- HEG: Tischler, J. (1983-1994). *Hethitisches etymologisches Glossar*, Innsbruck.
- HHw: Tischler, J. (2001). *Hethitisches Handwörterbuch, Mit dem Wortschatz der Nachbarsprachen*, Innsbruck.
- MHH: Ünal, A. (2007). *Multilinguales Handwörterbuch des Hethitischen / A Concise Multilingual Hittite Dictionary / Hititçe Çok Dilli El Sözlüğü*, Hamburg.

Summary

Structure of “^É*makzi(ia)*-, ^É*makkizzi(ia)*-, ^É*mazki(ia)*” mentioned in Hittite cuneiform texts are generally used along with the determiner “É which is used for the terms mean houses and structures”. The meaning of the term *makzi(ia)*- which is a metathesis word, is not known certainly. The logogram of the name of the structure has not yet been determined and it is not precise whether theme of the word has an “-i” veya “-ia”. It is thought that the “*makziia*” like the other structures named ^É*hešta*, ^É*halentuua*, ^É*kaškaštipa* etc., mentioned in Hittite cuneiform texts, is of foreign origin word. There are different opinions regarding the function of the structure that, J.Puhvel, HED(m): at 18-19 “a structure with a cell, associated with the *hešta* and where the royal family dressed and bathed during the cult ceremonies”; at 123, CHD (l-m-n): “associated with *hešta*”; A.Ünal, Grand Dictionary of Hittite-Turkish, Turkish-Hittite, at 331 “a structure used in rituals”; J.Tischler, HEG(l-m): at 99; A.Kloekhorst, EDHIL: at 544 and J.Tischler, HHw: at 97 “a structure where the royal couple bathed or got dressed”.

It has been learned from the texts in which its name is mentioned that the structure of *makziia*- has architectural elements. It has been learned that *makziia*- has a “roof” from the texts numbered KBo 20.8 (114/d) (Old Hittite) and KBo 13.227 (203/g) (New Hittite) which are belong to the storm ritual (CTH 631). From the mentioned texts, it has been understood that it was not possible to reach the *makziia*- without passing through the structure of *arkui*-. Both texts have proved us that the mentioned structure was connected to the structure of *arkui*- or the existence of two structures which were close to each other.

It has been understood that the structure of *makziia*- had an “inner room” and its own “door” from the texts that belonged to KILAM festival (CTH 627) KBo 25.17(145/q) (Old Hittite) obv.I 3,5 and the festival (CTH 675) fragment KUB 34.71(82/b+89/b) (New Hittite) that held at *hešta*- house. Also, the text KUB 2.3. (Bo 115)+KBo 56.77(787/u) (New Hittite) rev.IV 9,10 belonged to KILAM festival, shows that the king entered through the door of the *makziia*- structure and then drank for the mentioned gods and goddesses

From the text KBo 22.186 (879/z) öy.II 8-14 which belonged to the KILAM Festival and was dated to the New Hittite period, it has been learned that the mentioned structure had a window system and (grand) session is held in the structure. It is told that *mazkiia*- was the place where the king bathed in and the cultish cleansing carried out in the text KUB 57.76(Bo 88)(+)KBo 66.126(E 456) (CTH 670) I 2 which was one of the Hittite festival fragments and dated to the New Hittite period.

Also, in the fifth line of HHT 73(Bo 5478): KUB 60.41(+)+KUB 54.50(+)+DBH46/2.157+HHT 73(+)+CHD 3.18 rev.IV which is related to cult of Hanhana (CTH 668) and dated to Old Hittite period, the name of the structure is mentioned. However, unfortunately the text does not provide much information contextually.

As a result, we think that the structure of *makziia*- was a detached-separate structure as it had all mentioned architectural elements (roof, door, window, inner room and bathroom). We think that as the name of the structure is mentioned in the texts of festivals related to temples and celebrations; and as the king carried out cultish cleansing in the structure, *makziia*- was a sacred structure and also as the royal couple got dressed in the inner room of *makziia*-, the structure was not consist of a single room, thus it possibly may be a temple structure or complex. The fact that the Hittite cuneiform texts are dated as Old or New Hittite, the structure of *makziia*- was used since the period of Old Hittite. Also, we predict that the structure preserved its characteristic during the Hittite imperial period as well.

It has been learned from the text KBo 17.15 (254/b+2593/c) (CTH 645) (Old Hittite) obv.19 which belonged to the festival held for the gods of the underworld that the king left the *makziia*- structure at a certain time of the day, got into his car and after the performance of the required rituals walked to the structure of “*hešta*” after the performance of the required rituals. In the fifth line of KBo 25.80(256/f) (CTH) (New Hittite), it has been learned that the structure had a connection with “*hešta*”. The most important point of our study is that the text in question was reconstructed with the help of similar structure of words and actions of ritual mentioned in the text numbered KBo 17.15. The name of the structure is mentioned in a ritual which held at house of *hešta*-, KBo 7.40 (2015/k) (CTH 675) (New Hittite) obv.² 8. All these texts show us that the structure of *makziia*- had a connection with the structure of *hešta*. As a result, as the walking of the king to the structure of *hešta* after coming from structure of *makziia*- and the act of performing some rituals or leaving *hešta*- and walking of the king to *makziia*- after performing some rituals and also the fact that not visiting the *makziia*- before visiting *arkui*- show us that sacred structures were close to each other or were in connected places.

We predict that *makziia*- was used since the Old Hittite period and the structure preserved its characteristics and features during the Hittite imperial period since Hittite cuneiform texts in which the name of structure is mentioned was dated as Old and New Hittite. In respect with the data obtained, we think that *makziia*- was a structure transferred from culture of Hatti to the culture of Hittite since the structure was only associated with the Hatti god/goddess(es).